

Kontaktperson: Lena Friberg, samhällsbyggnadsstrateg
Regional utveckling, lena.friberg@regionvasterbotten.se
070-3163722

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Yttrande: En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle till svensk bioekonomistrategi

Region Västerbotten tackar för möjligheten att lämna yttrande över utredningen *En hållbar bioekonomistrategi – för ett välmående fossilfritt samhälle* och inledningsvis säga att vi ser mycket positivt på att det nu finns ett förslag på svensk bioekonomistrategi. En utvecklad bioekonomi är mycket viktig för landet och för norra Sverige. Nedan följer Region Västerbottens kommentarer på utredningens förslag.

Strategi för en resurseffektiv bioekonomi

Utredningen föreslår att regeringen lägger fram ett förslag till riksdagen om en nationell strategi för bioekonomi, där riksdagen föreslås besluta om strategins övergripande mål, fokusområden, och en plan för uppföljning och utvärdering. Strategins mål föreslås vara: "År 2040 har Sverige en mer resurseffektiv, motståndskraftig och konkurrenskraftig bioekonomi i hela landet". För att nå dit föreslås att strategin innehåller tre fokusområden: *Fler resurseffektiva, biobaserade lösningar, Ökat regionalt, nationellt och internationellt samarbete* samt *Utvecklad kunskapsbas*

Region Västerbotten anser att mål och fokusområden är väl valda.

Vision för bioekonomistrategin

Utredningen förslår följande vision för strategin: "*Vi bidrar till ett välmående fossilfritt samhälle genom en hållbar bioekonomi*"

Region Västerbotten finner formuleringen lite otydlig. Man undrar ju lite vem som är "vi". En möjlig alternativ formulering kan vara: *Svensk bioekonomi bidrar till ett välmående fossilfritt samhälle.*

Kvantitativa indikatorer och målnivåer

Utredningen föreslår att det övergripande målet, att Sverige år 2040 ska ha en mer resurseffektiv, motståndskraftig och konkurrenskraftig bioekonomi i hela landet, ska mätas genom följande kvantitativa indikatorer och inflationsjusterade målnivåer till år 2040, jämfört med år 2021: Bioekonomins förädlingsvärde har ökat med 60 procent

/Bioekonomins substitutionsnytta har ökat med 50 procent / Bioekonomins exportvärde har ökat med 100 procent / Inhemsk produktion av förnybara drivmedel som andel av drivmedelsbehovet inom transportsektorn, exklusive el, uppgår till 90 procent / Minst 50 procent av regionerna har ökat antal förvärvsarbete inom bioekonomin med minst två procent / Minst 85 procent av regionerna har ökat förädlingsvärdet inom bioekonomin med minst 60 procent

Region Västerbotten uppskattar ambitionen i bioekonomistrategin att sätta upp mätbara mål och att vissa mål finns på regional nivå. Särskilt positivt är att det formuleras ett särskilt mål om bioekonomins substitutionsnytta, även om det kan vara utmanande att beräkna. I klimatdebatten framförs väldigt skiftande påståenden och åsikter om skogens substitutionsnytta och ett steg framåt vore att det finns tillförlitliga beräkningar som utgångspunkt.

Region Västerbotten uppskattar också att det finns tydliga förslag (9.2.3) om att Tillväxtanalys ska ges i uppdrag att följa upp målen och att SCB föreslås ges uppdraget att utveckla statistiken kring bioekonomins utveckling i Sverige på nationell och regional nivå. Regionerna har genom nätverket Bioekonomi i samverkan haft möjlighet att diskutera med utredarna och att lämna inspel vid flera tillfällen vilket Region Västerbotten ser föredömligt och vi noterar att det syns i utredningen att regionerna ses som viktiga aktörer i utvecklingen av den svenska bioekonomin.

Fokusområde 1: Fler resurseffektiva, biobaserade lösningar:

Intäktsgarantier för inhemsk produktion av flytande förnybara drivmedel och mellanprodukter

Utredningen föreslår att ett kompletterande, flexibelt och långsiktigt styrmedel införs i form av intäktsgarantier för tillkommande inhemsk produktion av flytande förnybara drivmedel och mellanprodukter. Styrmedlet utformas som ett konkurrensutsatt anbudsförfarande och innebär att intäktsgarantier betalas i efterskott under en tioårsperiod, baserat på mellanskillnaden mellan priset på en referensprodukt och angivet anbudspris.

Region Västerbotten anser att intäktsgarantier behöver användas med försiktighet och man behöver noga överväga i vilken utsträckning politiska beslut ska styra val av teknik och energislag, förutsatt att de är fossilfria. Prisgarantier kan ge ökad produktion av biodrivmedel och öka Sveriges resiliens och självförsörjning, vilket är positivt. Prisgarantier kan också komma att gynna norra Sverige där mycket av råvaran finns. Samtidigt är det viktigt att hålla fast vid principer om teknikneutralitet, för att inte riskera suboptimeringar och att teknikutvecklingen springer ifrån de politiska besluten. Viktigast för investeringsviljan vad gäller drivmedelsatsningar är en konsekvent politik som ger långsiktigt trygga förutsättningar, med eller utan intäktsgarantier.

Plan för industriellt träbyggande och ökad träanvändning

Utredningen föreslår att regeringen tar fram en plan för ökat industriellt träbyggande och ökad träanvändning. Åtgärder för ökat träbyggande respektive ökad träanvändning bör ingå i en nationell bioekonomistrategi och bör därmed tas bort från det nationella skogsprogrammets handlingsplan när den revideras.

Region Västerbotten välkomnar utredningens förslag. Träindustrin skapar högt förädlingsvärde och sysselsättning i både städer och på landsbygden. Det är viktigt att planen kommer att handla om såväl husbyggnad som komponenter till trähus, som fönster, dörrar etcetera. Möbeltillverkning har skyhögt förädlingsvärde och bör också omfattas. Idag exporterar vi billigt virke till Danmark som säljer möbler dyrt. Planen bör också uppmuntra användningen av i industrin mindre vanliga träslag, som exempelvis björk.

Region Västerbotten anser också att strategin inte tillräckligt behandlar potentialen i träbranschen. Träbranschen står för ett stort antal arbetstillfällen och ofta handlar det om företag som är förankrade i, och som investerar i hembygden, och de är därför enormt viktiga för regional utveckling. Träbranschen bidrar också med långlivade träprodukter som håller kolatomerna borta från atmosfären under en längre tid. Västerbotten arbetar aktivt ett ökat byggande i trä och att länet är bland de ledande i landet med Umeå och Skellefteå som motorer. Här finns stor kunskap som blir värdefull i arbetet med att utarbeta den föreslagna planen för ökat industriellt träbyggande.

Delning av data om biobaserade restströmmar

Utredningen föreslår att Naturvårdsverket ges i uppdrag att tillsammans med berörda offentliga och privata aktörer: 1. Analysera hur en databas, en marknadsplattform eller annan modell för delning av data om restströmmar, för ökad cirkularitet inom bioekonomin kan initieras, uppföras och förvaltas. Analysen ska innehålla en bedömning av om någon enskild del av bioekonomin har större potential till ökad resurseffektivitet och höjt förädlingsvärde än andra, samt en bedömning av i vilken utsträckning nuvarande lagstiftning är ett hinder för delning av data och i förlängningen ökad cirkularitet av restströmmar. 2. Genomföra en tidsbegränsad, praktisk pilotstudie för etablering av en sådan databas, marknadsplattform eller annan modell för delning av data om restströmmar inom den del av bioekonomin som analysen visat har störst potential till ökad resurseffektivitet och höjt förädlingsvärde.

Region Västerbotten håller med om att restströmmar är en resurs som bör användas bättre än idag, men är tveksam till förslaget. Om en sådan databas ska uppföras bör inte Naturvårdsverket ansvara för den. Det behöver i stället vara en aktör som har i uppdrag att stötta näringslivet och som har intresse i, och kunskap om marknadspotentialen i industrins olika restflöden och som har näringslivets intressen inbyggd i sin organisationslogik.

Region Västerbotten har också erfarenheten att databaser av det slaget lätt blir hyllvärmare. Om förslaget genomförs bör fokus på uppdraget inte bara ligga på att skapa databasen. Lika mycket energi måste läggas på information, inspiration och att få aktörer att mötas och att kanske också bidra med kunskap om potentiella affärsmässiga upplägg.

Försörjningsanalys av Sveriges samlade behov av försörjningskritiska biobaserade varor och tjänster

Utredningen föreslår att förslaget i betänkandet En modell för svensk försörjningsberedskap – om att beredskapsmyndigheterna och vissa sektorsansvariga myndigheter enligt förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap ska ta fram behovs- och försörjningsanalyser, som sedan ska ligga till grund till en nationell försörjningsanalys – genomförs. Bioekonomiutredningen föreslår att denna nationella försörjningsanalys även resulterar i att nödvändiga självförsörjningsgradsnivåer för försörjningskritiska biobaserade varor och tjänster definieras. De identifierade försörjningskritiska varorna och tjänsterna, med tillhörande självförsörjningsgradsnivåer, kan utgöra nya indikatorer för att mäta bioekonomins motståndskraft. Om MSB identifierar sådana nya indikatorer bör information om detta delges Tillväxtanalys för att möjliggöra att de nya indikatorerna inkluderas i den nationella uppföljningen av bioekonomistrategin

Region Västerbotten välkomnar förslaget. Det är viktigt att analysera bioekonomins förmåga och potential att stärka Sveriges resiliens.

Utöka stöd för upphandling av samhällskritiska biobaserade lösningar

Utredningen föreslår att – sektorsansvariga beredskapsmyndigheter ges i uppdrag att analysera hur offentlig upphandling av biobaserade lösningar kan bidra till att stärka totalförsvaret och Sveriges beredskap för framtida samhällsstörningar. – förslaget i betänkandet En modell för svensk försörjningsberedskap, om att upphandlingsmyndigheten ska utveckla myndighetens upphandlingsstöd så att säkerställande av krisberedskaps- och totalförsvarsaspekter inkluderas i upphandling av samhälls- och totalförsvarsviktig verksamhet, genomförs. Det bör övervägas att inkludera information om bioekonomins potential att bidra till en starkt försörjningsförmåga.

Region Västerbotten välkomnar även detta förslag. Den offentliga sektorn bör kunna använda upphandlingsverktyget för att stärka svensk beredskap och resiliens

Utveckla Klimatklivet för en starkt försörjningsförmåga

Utredningen föreslår att regeringen lägger fram ett förslag för riksdagen om att beställningsbemyndigandet för Klimatklivet förlängs till år 2030, och att den anvisade anslagsnivån för år 2026 bibehålls för 2027–2030. Anslaget föreslås utvecklas till att inkludera starkt försörjningsförmåga, genom att införa detta som ytterligare ett kriterium i 4 § Förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar. 52 MSB, 2022a. 53 Trafikanalys, 2022. 54 MSB, 2022a. 55 SOU 2023:50. Förslag till en nationell bioekonomistrategi SOU 2023:84 170 Utredningen föreslår vidare att Naturvårdsverket genomför konkurrensutsatta anbudsförfaranden enligt 4a§ i samma förordning, och då utnyttjar möjligheten att använda en starkt försörjningsförmåga som ett urvalskriterium.

Region Västerbotten anser att detta är ett mycket bra förslag. Det är utmärkt att bedömningen av projekt i Klimatklivet väger in även ökad försörjningsförmåga. Denna princip kan tillämpas inom många områden, och liknande bedömningar skulle kunna inkluderas när projekt bedöms som söker exempelvis regionala och nationella 1:1 medel, strukturfondsmedel, medel från strategiska planen (CAP) etc.

Region Västerbotten vill också peka på parallell process, nämligen arbetet med att bryta ned de nordiska näringsrekommendationerna till svenska kostråd. I arbetet planerar Livsmedelsverket att utöver rena hälsoaspekter väga in sina klimatbedömningar i kostrekommendationerna till befolkningen. Om klimataspekter skulle komma att vägas in i de kommande råden anser Region Västerbotten att det också är rimligt att bidraget till svensk självförsörjningsförmåga får en liknande status i de svenska kostråden.

Fokusområde 2: Ökat regionalt, nationellt och internationellt samarbete

Inkludera bioekonomiresultat i regionala villkorsbeslut

Utredningen föreslår att förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska kompletteras med att bioekonomistrategin ska beaktas när de regionala utvecklingsstrategierna uppdateras. Utredningen föreslår vidare att det av de så kallade villkorsbesluten, ska framgå att även bioekonomiresultat bör följas upp och redovisas, för att bioekonomi ska bli en naturlig del i de regionala utvecklingsstrategierna.

Region Västerbotten ser positivt på tanken att tydliggöra regionernas roll i arbetet med att utveckla bioekonomin regionalt, men för att arbetet ska kunna accelereras på regional nivå behöver regionerna tillskott av ekonomiska resurser.

Främja regionala nätverk inom bioekonomi

Utredningen föreslår att Tillväxtverket ges i uppdrag att samordna och främja samverkan mellan aktörer inom bioekonomin på regional nivå, för kunskapsspridning om bioekonomins möjligheter att bidra till regional utveckling.

Region Västerbotten ser positivt på samverkan mellan regionerna i frågor som rör bioekonomisk utveckling. Regionala bioekonomistrategier har under en längre tid arbetat tillsammans i nätverket Bioekonomi – Regioner i samverkan, som drivs av regionerna själva med stöd av BioFuel Region, och vars verksamhet de första åren finansierades av Tillväxtverket. Nätverket har varit mycket värdefullt och vi ser gärna att en liknande insats även fortsättningsvis finansieras av Tillväxtverket. Vi är dock inte säkra på att den bästa lösningen är att Tillväxtverket driver nätverket. Däremot får Tillväxtverket gärna delta som en aktör. Nätverket Bioekonomi – Regioner i samverkan fungerar mycket bra. Det är ett enkelt koncept som bygger på en känsla av medskapande, gemensamt ägande och engagemang och som skapar en lärande och nära kontakt mellan de regionala bioekonomistrategerna. Som jämförelse deltar Region Västerbotten också i Tillväxtverkets nätverk för regioner och länsstyrelserna kring arbetet med de regionala livsmedelsstrategierna. Det nätverket har en helt

annan och mer formell karaktär än nätverket Bioekonomi i- Regioner i samverkan, och innehållet och samtalen tenderar att domineras av Tillväxtverket. Det är så klart inte Tillväxtverkets avsikt, men det blir lätt så. En viktig aspekt av nätverkande är att träffas fysiskt. Regionala utvecklingsförvaltningar har ofta begränsat med pengar och många har i princip infört reseförbud. Därför skulle en satsning på nätverkande mellan regioner och myndigheter också gärna innehålla någon form av resebidrag.

Utöka risk- och sårbarhetsanalyser

Utredningen föreslår att Länsstyrelserna ges i uppdrag att inför framtagandet av risk- och sårbarhetsanalyser, genomföra analyser av regionens styrkor och svagheter kopplat till motståndskraft, som innehåller ett framtidsperspektiv likväl som ett bioekonomiperspektiv. Analyserna ska genomföras tillsammans med näringsliv, kommun och region, samt civilsamhälle.

Region Västerbotten välkomnar förslaget

Involvera berörda myndigheter i arbetet med bioekonomistrategi

Utredningen föreslår att relevanta statliga myndigheter ges i uppdrag att redovisa hur de har bidragit till det övergripande målet för bioekonomistrategin. De myndigheter som utredningen bedömer vara relevanta är: Boverket, Energimyndigheten, Formas, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Naturvårdsverket, Statistikmyndigheten SCB, Skogsstyrelsen, Tillväxtverket, Totalförsvarets forskningsinstitut och Vinnova.

Region Västerbotten ser det som ett bra förslag

Fler svenska bioekonomiexperter inom EU:s institutioner

Utredningen föreslår att relevanta svenska myndigheter ges i uppdrag att finansiera nationella experter inom EU:s institutioner inom bioekonomiområdet. De myndigheter som utredningen bedömer vara relevanta är: Boverket, Energimyndigheten, Formas, Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Vinnova.

Region Västerbotten anser att detta kan vara ett av de viktigaste förslagen i utredningen. Sverige har inte varit tillräckligt aktiv som land i utformningen av EU:s skogspolitik. På EU-kommissionen har det saknats kunskap om svenskt jord- och skogsbruk och de förhållanden som råder i Sverige. Därför har rena vansinnigheter, som exempelvis delar av avskogningsförordningen kunnat beslutas i EU, som nu svenska myndigheter brottas med att implementera i Sverige utan allt för negativa konsekvenser för jord- och skogsbruk.

Etablera bioekonominätverk inom EU

Utredningen föreslår att regeringen verkar för att etablera ett bioekonominätverk inom EU. Nätverket bör användas för att medlemsstater och kommissionen ska kunna

utbyta erfarenheter av hur styrmedel och andra åtgärder kan bidra till mål i nationella bioekonomistategier, samt hur de bidrar till att stärka bioekonomins roll inom EU. Nätverket bör kunna bidra till att stärka arbetet med att integrera bioekonomi i samtliga politikområden, och säkerställa en samstämmighet om bioekonomins roll mellan dessa områden.

Region Västerbotten vill peka på att det är viktigt att Sverige i första hand deltar i redan etablerade nätverk på EU-nivån. Ett första steg är inventera dessa och se till att de bemannas med svenska politiker, svenska representanter från branschen och akademien och annat kunnigt folk.

Fokusområde 3: Utvecklad kunskapsbas

Ökad satsning på tvärvetenskap och tvärsektoriell kunskapsuppbyggnad

Utredningen föreslår att Energimyndigheten, Formas och Vinnova ges i uppdrag att göra riktade insatser för tvärvetenskaplig och tvärsektoriell kunskapsuppbyggnad och innovation inom bioekonomi, med ett särskilt fokus mot försörjningsförmåga.

Utredningen föreslår också att Energimyndigheten, Formas och Vinnova ges i uppdrag att gemensamt, och tillsammans med privata och offentliga aktörer, etablera en tioårig nationell forskarskola för biobaserade lösningar. Det bör vara en tvärvetenskaplig och tvärsektoriell forskarskola, som utformas gemensamt med en bred representation från högskolor, universitet, forskningsinstitut och näringsliv i hela landet, och som särskilt beaktar bioekonomins roll för en stärkt försörjningsförmåga.

Region Västerbotten stödjer förslaget men saknar två perspektiv. Det första är jämställdhetsperspektivet. Branschen behöver attrahera arbetskraft men brottas fortfarande med bilden av att bioekonomi, som skog och jordbruk och deras värdekedjor är en manlig bransch. Den bilden behöver rättas till och vi vill gärna se att den aspekten för större utrymme i den svenska bioekonomistategin. Den andra aspekten handlar om att allmänhetens kunskap om bioekonomi behöver öka.

Slutligen tackar Region Västerbotten för det gedigna arbete som genomförts i utredningen och konstaterar att förslagen som läggs i det stora hela bra och viktiga.

Rickad Carstedt

Ordförande i regionala utvecklingsnämnden, Region Västerbotten